

ЮРІЯ ЯСІНОВСЬКИЙ: ПОДВИЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКОЛОГІЇ СУЧАСНОСТІ

У статті прослідковано етапи життєвого та творчого шляху Юрія Ясіновського. Відомий музиколог, громадсько-культурний діяч сучасності, відновлювач і редактор часопису «Українська музика» та низки інших наукових видань Ю. Ясіновський відзначив своє 70-річчя у 2014 році.

Ключові слова: музикологія, музична україністика, релігійна музика, український церковний спів.

... Він робить одну велику справу комплексно – досліджує, викладає і популяризує в суспільстві музику як у контексті закономірностей розвитку самого музичного мистецтва, так і в контексті культури як системи.
Ярослав Ісаєвич

У колах дослідників музичної культури України ім'я Юрія Ясіновського добре відоме і користується заслуженим авторитетом. Справді, доктор мистецтвознавства, професор, дійсний член НТШ, директор Інституту літургії Українського католицького університету, завідувач кафедри музичної україністики та медієвістики ЛНМА ім. М. Лисенка – перелік посад та обов'язків далеко не повний – це визнання заслужив. За ним заховані десятиріччя наполегливої праці і впевненість у правильності вибору обраного шляху. У 2014 році Ю Ясіновський перейшов рубіж свого 70-річчя і цей ювілей спонукає до вивчення етапів формування його життєвого шляху, до підведення попередніх підсумків – ювіляр знаходиться у розквіті творчих сил і сповнений нових задумів і проєктів.

Народжений в роки II-ї світової війни в Граці (Австрія) у високоосвіченій родині українських інтелігентів, разом із родиною опинився в Коломиї, де відбулися початкові ступені становлення майбутнього діяча музичної культури. На мапі України є кілька подібних невеличких за населенням міст, які, проте, в ті чи інші періоди бездержавності ставали осердям чинів української історії та культури: Кам'янець-Подільський, Острог, Дрогобич, Ніжин... У цьому неповному переліку Коломия займає не останнє місце, завдячуючи талановитим особистостям, що залишили по собі помітний слід. Зі сфери музичної культури назову Анатоля Кос-Анатольського, Василя Витвицького, Василя Якубця, Марію Білинську, Стефанію Павлишин та ін. Перелік імен та пов'язаних із ними подій, може мати продовження, враховуючи епохальні перипетії XX сторіччя та обсяг здійсненого.

По закінченні музичної школи в Коломиї (клас скрипки) юний музикант продовжив опановувати цей інструмент у Чернівецькому музичному училищі (1959-1963). Як пригадує Ю. Ясіновський, скрипка завжди була шанованою в родині. На ній грали як батьки та родичі, так і надалі ця традиція не переривається: скрипалькою стала донька (закінчила Львівську музичну академію), до скрипки «наближаються» онучки. Але в Юрія виникла творча метаморфоза – до Львівської консерваторії він вступає на історико-теоретичний факультет, яку блискуче закінчує (1964-1969) дипломною працею у класі доц. Олександри Цалай-Якименко.

Звичайно, входженню юнака в розлоге коло музично-теоретичних проблем сприяло спілкування з відомими педагогами-музикантами, яких на його шляху не бракувало ні в Коломиї, ні в Чернівцях, ні – потім. Це цікава проблема: хто саме творчо впливає на становлення спеціаліста?, який світогляд і творчі можливості у того чи іншого педагога? і, нарешті, чи важлива власна ініціатива молодій особі у виборі наставників? Як виявилось, у стосунку Юрія Ясіновського спілкування з видатними особистостями, причому з тими, яких обирав сам і сфера яких часто-густо була досить віддаленою від історико-теоретичних проблем музики – це дало чудові результати.

В одному зі своїх публічних виступів, зафіксованих на відео (з нагоди нагороди премією Ad Fontes), Ю. Ясіновський довірливо розкриває деякі деталі свого життєпису. Зокрема, пригадуються тітка і дядько, тісно пов'язаних і відданих релігійному служінню. Вищезгаданий дядько (по матері), о. Михайло Гринкевич був тією світлою постаттю, яка мала значний вплив на формування духовного світу юнака-музиканта, що згодом в основу своїх наукових зацікавлень поклав вивчення глибинних пластів церковної музики.

Сучасному читачеві XXI сторіччя, вихованому і зусібч оточеному новітніми інформаційно-технологічними «здобутками», що, можливо, полегшують життя, але навряд чи здатні ошляхетнити душу, – не легко зрозуміти роль давніх могутніх традицій музичної культури, в т. числі й церковної. Впродовж сотень літ українська спільнота зверталася до піснеспівів, як синтезу духовних прагнень і життєдіяльності людини. Тому то й наукові «об'єкти» початкових досліджень Ю. Ясіновського – українська сакральна монодія, ірмологіон XVI–XVIII сторіч розрослися в глибину (XI–XV ст.) аж до новітніх часів XIX–XX сторіч.

Отже, «ірмолой, сиреч – катавасія, сиреч – піснетвореніє, ... піснеслов, сиреч – Богоугодні пісні», як цитує Ю. Ясіновський в одній зі своїх праць. А зібрання 1111 зразків цих пісень із скрупульозними науковими коментарями у фундаментальному виданні «Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої XVI–XVIII століть» стало справді непересічним здобутком у дослідженні нашої медієвістики.

Стосовно музичної медієвістики в загальноприйнятому європейському контексті – це розділ музикології, що вивчає музику середньовіччя і розподіляється на періоди:

- ars antiqua (1160-1290), пов'язаний зі школою Notre Dame;
- ars nova (поч. XIV ст.) – музика Франції та Італії;
- бургундська школа (XV ст.).

Усі відгалуження музичної медієвістики віддзеркалюються у музиці Західної Європи, що, як декларувалося вченими, виявляли поступ і невинне оновлення музичної мови. Щодо ж українських реалій, крім умовного, нібито хронологічного «запізнення» від вищезазначених періодів західноєвропейської музики, тут важливо підкреслити значення власних видатних здобутків, над вивченням яких невтомно працює Ю. Ясіновський. Недаремно, св. пам'яті Ярослав Ісаєвич, характеризуючи його як непересічного музикознавця, культуролога, джерелознавця, цитує славнозвісного американського професора Мілоша Веліміровича, який, аналізуючи свого часу доробок українця, говорить: «Навіть, якщо б Ю. Ясіновський не написав понад 20 наукових праць за останнє двадцятиріччя, [...] публікація цього каталогу музичних рукописів – Ірмолоїв, датованих від кінця XVI і до XVIII століть, забезпечило б його авторові почесне місце у сучасному музикознавстві». Ці слова стосуються вищезгаданого дослідження Ю. Ясіновського, а зазначене число (20 праць), зрозуміло, не відповідає дійсності: воно значно більше.

Про наукові, педагогічні, організаційно-видавничі звершення Ю. Ясіновського вже неодноразово писали визначні авторитети з царини гуманістики. Продовжуючи висловлене, пригадаю дещо і перелік знову-таки буде не повним, бо життя і діяльність тривають, виливаючись у нові праці. Крім вищезгаданого «Ірмологіону», що його відомий бібліограф зі США Роман Савицький-молодший нарік «книгою сторіччя» – десятки наукових досліджень, розпочатих ретельною працею над кандидатською та докторською дисертаціями під натхненням та уважним керівництвом Олександри Цалай-Якименко та Івана Ляшенка. Праця дослідника, особливо в царині історично віддалених «об'єктів», а таких у медієвістиці чимало – мусить бути особливо точною і відповідальною. У своїх дослідженнях Юрій Ясіновський якраз і відзначається холодним зваженим підходом, обґрунтованістю, спокійно виявленим критичним аналізом усіх історичних фактів, що потрапили у поле зору музиколога. В коло обов'язків сучасного науковця, як правило, входить також редагування «чужої» праці. Масштаби цієї ділянки в творчості Ю. Ясіновського свідчать самі за себе:

- редагування збірників Музикознавчої комісії НТШ (3 томи);
- щорічники «Українського музикознавства» (8 випусків);
- «Історія української музики» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, ЛНМА ім. М. Лисенка (15 випусків).

Свого часу Юрій Ясіновський спільно з проф. Л. Мазепою започаткували унікальну акцію – щорічні польсько-українські конференції «Musica Galiciana». В результаті опубліковано 6 наукових збірників. Він свого часу сприяв організації нових інституцій: це було потребою нових напрямів

української культурології та мистецтвознавства. У 1999 році під керівництвом Ю. Ясіновського почав працювати Інститут літургії при УКУ, згодом заіснувала кафедра музичної україністики та медієвістики (ЛНМА ім. М. Лисенка). Вислідом у роботі Інституту літургії стали ґрунтовні наукові видання «Musica Humana» і «Каллофонія». Нарешті, ще одним незрівнянно важливим здобутком у його діяльності було відновлення до життя наукового квартальника «Українська музика». Цей часопис має славу історію, започатковану у 30-х роках у Львові. Біля його керма стояли такі авторитети, як Василь Барвінський, Станіслав Людкевич, Зеновій Лисько та інші. Часопис не тільки презентував достатньо широку панораму музики в європейському контексті, а й успішно сприяв поширенню музики усю Україну, тобто й тієї, що творилася в УРСР. Зрештою про це, як і про те, що довоєнна «УМ» надовго припинила в 1939 році своє існування «завдяки» панівній ідеології, нині достатньо відомо. Сучасний часопис, про який принаймні у Львові говорилося від початку 90-х, відродився в 2011 році і зараз безперервно – отже успішно – виходить у світ. Стисло можна ствердити, що «Українська музика» набирає наукової та змістовної ваги, розширюючи тематичні обрії і залучаючи чимраз ширше коло авторів.

У переліку дієвих чинів Ю. Ясіновського треба пригадати й Фестиваль імені Анатолія Кос-Анатольського у Коломиї. Цей фестиваль, організований Юрієм Ясіновським у рідному місті спільно зі ще одним непересічним діячем української музики, – композитором Олександром Козаренком. Ця, одна з найдавніших в Україні музичних акцій, відбулася вже 25 разів і продовжує успішну ходу попри всі наші суспільні негаразди останніх десятиріч.

Дослідження музичної медієвістики неможливе без доброго знання музикалії та україністики в архівах, бібліотеках та музеях. Ю. Ясіновський є винятково добрим знавцем цих інституцій у Львові, Києві, Харкові, Одесі, Чернігові, Ужгороді, Луцьку, Острозі, у багатьох містах Німеччини, Польщі, Вільнюсі, Мінську, Москві та Петербурзі. Інтерес Ю. Ясіновського до розширення меж музикології, започаткований завдяки педагогічній ініціативі Олександри Цалай-Якименко, неминуче розширився до пізнання біографістики, джерелознавства, палеографії, лексикографії, текстології, іконографії, історіографії. Цей процес пов'язаний із творчими контактами з широким колом особистостей, безпосередньо не пов'язаних з музикологією. Історики Ярослав Ісаєвич, Ярослав Дашкевич, літературознавці та мовознавці Лідія Григорчук, Олег Купчинський, Дмитрій Ліхачов та Володимир Панченко (Росія), медієвісти Віра Свенціцька, Наталія Серьогіна (Росія), а ще Крістіян Ганнік з Вюрцбурга (Баварія), з яким встановилися особливо тісні творчі стосунки. Годі перелічити всіх наставників-колег; додам, що такі контакти є нормальною річчю у цивілізованому світі – вони отримують логічне продовження серед молоді. Маю на увазі учнів Ю. Ясіновського, яких він громадить навколо себе: Уляна Граб, Наталя Сиротинська, Любомир Лехник, Богдан Кіндратюк, Юрій Медведик. Цю плеяду молодих і вже відомих учених закономірно поповнює композитор і музиколог Олександр Козаренко, який в низці своїх музичних творів проникливо використовує віднайдені Ю. Ясіновським та його послідовниками пласти українського *sacrum*, творчо їх переосмислюючи.

Певного часу ми перестрілися в Долині на Івано-Франківщині – родинному місті Мирослава Антоновича. З цього прикарпатського містечка походить і низка інших видатних особистостей: митрополит УГКЦ Іван Мирослав Любачівський, Омелян Антонович. Саме О. Антонович разом з дружиною Тетяною стали фундаторами реконструкції Бібліотеки мистецтв у Львові (підрозділу наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України) та музею «Бойківщина» у рідному місті. З Долини походить відомий діяч української культури, знищений сталінщиною в 1938 році Василь Верховинець (Костів), з Долиною, між іншим, пов'язане також ім'я відомого російського музиколога Юзефа Кона. У цьому місті є дитяча музична школа, до якої ми з її колишнім директором Павлом Гоцом «підшукували» почесне ім'я і в якій за нашої участі пощастило плідно працювати нашій спільній з Ю. Ясіновським вчительці О. Цалай-Якименко. Свого часу на сторінках «Музики» публікувалися матеріали про цікавий і перспективний музично-педагогічний експеримент «Модус», співавтором якого й була О. Цалай-Якименко. У 2002 році, коли до УКУ на запрошення Ю. Ясіновського прибув із Нідерландів Мирослав Антонович, я наважився підійти до маестро з пропозицією надання Долинській МШ його імені. Звичайно, вкрай делікатний мистець знітився, мотивуючи тим, що, мовляв, не час, чи це потрібно і т. п. Згодом, уже після його відходу у вічність (2006), спільними зусиллями долинян і безпосередньо Юрія Ясіновського музичній школі в Долині було присвоєно ім'я Мирослава Антоновича. А музей «Бойківщина ім. Тетяни і Омеляна Антоновичів» від того часу проводить змістовні наукові конференції, присвячені вивченню спадщини

Мирослава Антоновича, розвитку культури і мистецтва краю за участю дослідників Львова, Дрогобича, Івано-Франківська, Долини та Нідерландів.

Досвідчений і діяльний джерелознавець Ю. Ясіновський добре обізнаний з проблемою повернення в Україну неоціненних здобутків титанів української діаспори. Завдячуючи саме його особистій ініціативі, постійним контактам вдалося повернути повноцінні архіви композитора Ігора Соневицького, музикологів Василя Витвицького, Мирослава Антоновича. У цьому переліку й набуття бібліотекою УКУ архіву славетного музиколога зі США Крістофа Вольфа.

Вересневого дня 2014 року у стінах ЛНМА ім. М. Лисенка відбулося урочисте й зворушливе зібрання, на якому ювіляра вітала численна громада шанувальників, колег та студентів. Прикметним «доповненням» цього заходу була презентація ошатної ювілейної збірки наукових статей на пошану проф. Юрія Ясіновського під промовистою назвою *Laudatio*, яку організаторам – Уляні Граб, Наталі Сиротинській та Олександрові Козаренку – вдалося своєчасно опублікувати. Зміст цього видання вимагає, мабуть, окремого відгуку. Тут узагальнено відзначу авторський склад із всеукраїнською «географією» (Львів, Київ, Івано-Франківськ, Одеса, Луцьк, Донецьк, Харків), також представників Польщі, Росії. Величезне коло мистецьких, культурологічних проблем охоплено у 25 статтях, що укладені у двох розділах – «*Musica sacra* давніх і нових часів» та «*Musica theoretica i practica* в сучасному вимірі».

Завершуючи цей етюд про нашого сучасника з думкою про складні та актуальні завдання української музики, зачитую слова з привітального нарису проф. Маріанни Копиці («*Laudatio*»), що Ю. Ясіновському вдається повертати з небуття «потужні джерелознавчі, медієвістичні школи... і включати величезні масиви нашого національного духовного надбання до контексту історії музичної культури». Естафета творчості видатних дослідників минулого перейшла в надійні руки Юрія Ясіновського, сенсом життя якого стало дослідження української медієвістики та української культури в цілому.

1. Ясіновський Ю. Церковні співочі ініціативи українських та білоруських монастирів Юрій Ясіновський // *KALOPHONIA: Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії*, число 2. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2004. – С. 14–55
2. Ісаєвич Я. Юрій Ясіновський – музикознавець, культуролог, джерелознавець / Я. Ісаєвич // *KALOPHONIA: Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії*, число 3. – Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2006. – С. XIV–XIX.
3. Козаренко О. Професор Юрій Ясіновський // *KALOPHONIA: Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії*, число 3. – Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2006. – С. XX–XXIII.
4. Ясіновський Ю. Церковна музика і гимнографія: анотована бібліографія / Юрій Ясіновський // *KALOPHONIA: Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії*, число 3. – Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2006. – С. 247–261.
5. Копиця М. У просторі медієвістики // *Laudatio: Ювілейна збірка на пошану професора Юрія Ясіновського/ Упор. У. Граб, О. Козаренко, Н. Сиротинська*. – Львів : Видавець Тетюк Т. В., 2014. – С. 8–11.
6. Кіндратюк Б. Юрій Ясіновський – один із фундаторів української кампанології // *Laudatio: Ювілейна збірка на пошану професора Юрія Ясіновського/ Упор. У. Граб, О. Козаренко, Н. Сиротинська*. – Львів : Видавець Тетюк Т. В., 2014. – С. 78–85.

В статтє прослеживаются этапы жизненного и творческого пути Юрия Ясиновского. Известный музыковед, общественно-культурный деятель современности, возобновитель и редактор журнала «Украинская музыка», ряда других изданий Ю. Ясиновский отметил своё 70-летие в 2014 году.

Ключевые слова: *музыковедение, музыкальная украинистика, религиозная музыка, украинское церковное пение.*

The article examined the stages of life and career of the Ukrainian musicologist Yriy Yasinovskiy. Famous musicologist, public and cultural figure of our time, restorer and editor of the periodical «Ukrainian music» and a number of other scientific publications celebrated his 70th anniversary in 2014.

Key words: *musicology, music ukrainistics, religious music, Ukrainian church singing.*